

FEJLŐDŐ ORSZÁGOK
REFERATÚRÁJA
Tomaj Dénes

002321/1/1989

0001

KÜLÜGYMINISZTERIUM TÜZ	
VISSZAMINÓSÍTVE	
Dátum: 1989. OKT. 20.	Aláírás: [Signature]
Megjegyzés:	

Fénymásolva 1 példányban
0001 sz példány

J E L E N T É S

a Varsói Szerződés tagállamai külügyminiszter-helyetteseinek moszkvai munkatalálkozójáról (1989. június 7-8.)

A Varsói Szerződés Külügyminiszteri Bizottságának 1989. áprilisi ülésén elhangzott szovjet kezdeményezésnek megfelelően a tagállamok külügyminiszter-helyettesei június 7-8-ikán munkatalálkozót tartottak Moszkvában. Értékeltek az el nem kötelezett országok mozgalmának tevékenységét a hararei csúcsértekezlet óta eltelt időszakban, véleményt cseréltek a mozgalommal való együttműködés lehetőségeiről, időszerű feladatairól.

A munkatalálkozó résztvevői megállapították, hogy az 1986. őszi közösen kialakított értékelés a mozgalom hararei csúcsértekezletéről alapvetően helyes volt. A csúcstalálkozón elfogadott határozatokban megfogalmazott pozitív törekvések érvényre jutottak a mozgalom tevékenységében, és ennek is tudható be, hogy komoly, befolyásos erő maradt a nemzetközi politikában. Ezzel együtt a mozgalom aktivitása a zimbabwei elnökség idején csökkent. Szovjet vélemény szerint e tendencia tartóssá válása magában hordja azt a veszélyt, hogy a mozgalom eltávolodik a fő nemzetközi mozgásoktól és marginális szerepűvé válik. Az el nem kötelezett országok felismerték ezt a tendenciát, így a mozgalom most keresi a választ a változó világ kihívásaira, hogy a nemzetközi viszonyok önálló tényezőjévé váljon, részt tudjon vállalni a politikai, társadalmi, gazdasági, ökológiai problémák megoldásában.

Valamennyi hozzászóló pozitívan értékelte, hogy a mozgalom tevékenységében megerősödött az együttműködési készség, tagországai érdekeltek a konfrontációs politika fészámolásában, bár éppen sokszínűsége miatt a mozgalom jövőjéről, prioritásairól, munkamódszeréről ellentmondó álláspontok vannak. Román részről óvtak attól, hogy a tagországokat valamilyen (politikai, gazdasági, szociális, egyéb) szempontok alapján csoportosítsuk, mert ez csak teret enged az imperialista, neokolonialista erők hatásának a mozgalomra. A küldöttségek többsége azon az állásponton volt, hogy a kapcsolatokat a mozgalom valamennyi tagországával célszerű fejleszteni, de egyes kérdésekben (pl. a mozgalom korszerűsítésének kérdése) markáns csoportosulások alakulnak ki és az ezek vitája során kibontakozó kompromisszumok vezetnek el a mozgalom pragmatikusabb, hatékonyabb működési mechanizmusainak kialakulásához.

A leszerelési kérdésekhez való viszony visszatérő elem volt a tanácskozás vitájában. Általános egyetértés volt abban, hogy a mozgalom atomfegyverkezés ellenes jellege megmaradt és az 1988. évi havannai külügyminiszteri értekezlet fordulópont értékű a mozgalom leszerelési kérdésekben kifejtett tevékenységében. Ennek ellenére a fegyverkezés a mozgalom számos tagországa számára még mindig célt jelent és - mint az NDK delegáció megfogalmazta - a tagországok leszerelési kezdeményezései messze nem tartanak lépést fegyverkezésük ütemével. A mozgalom szerepe éppen az egyes tagországok fegyverkezési tevékenységének visszafogásában lehetne előnyös hatása. Egyetértés volt abban, hogy a leszerelési, biztonságos kérdések a jövőben is kiemelt szerepük lesznek a mozgalom tevékenységében. Érdekeink alapvetően azonosak, de egyes konkrét esetekben - mint ezt a vegyifegyverekkel foglalkozó párizsi konferencia is mutatta - ellentétek is jelentkeznek. Román részről hangsúlyozták: a leszerelés fontos együttműködési terület, amelyen a munkát koordinálni kell, nem pedig tanácsokat osztogatni. Állást foglaltak az el nem kötelezettek kezdeményezéseinek támogatása mellett, minthogy azok hasonló platformról indulnak.

Több delegáció érintette a leszerelés és a fejlődés összefüggésének koncepcióját. Csehszlovák részről rámutattak, hogy e szovjet kezdeményezés megvalósítása speciális mechanizmus kialakítását kívánná meg, de ehhez nem állnak rendelkezésre a szükséges anyagi források. Bolgár vélemény szerint a fejlődő országok abból a szempontból vizsgálják, hogy milyen hasznot húzhatnak a leszerelési folyamatból. Az NDK álláspontja szerint a koncepció megvalósítását a szocialista országok politikai szavahihetősége egyik mércéjének tekintik az el nem kötelezett országok.

A gazdasági kérdések a munkatalálkozó munkájában viszonylag kis hangsúlyt kaptak, bár több hozzászóló is jelezte, hogy ezek a jövőben várhatóan a figyelem előterébe kerülnek. Szovjet részről a kapcsolatfejlesztésben a kölcsönös előnyök érvényesítésére törekszenek, munkájuk fő irányait M. Gorbacsov ENSZ-beli beszéde határozza meg. Csehszlovák részről - utalva az el nem kötele-

zettek és a fejlett tőkés országok közötti kapcsolatépítésre, ill. arra, hogy néhány ország ebben a mozgalom antiimperialista jellegének aláírását látja - hangsúlyozták, hogy a nyugati nyitás a fejlődők számára létkérdés. Ez növeli ugyan a neokolonializmus veszélyét, de elkerülhetetlen és ehhez kell igazítani az antiimperialista érvrendszert. A román delegáció a közös érdekekre alapuló együttműködésre helyezte a hangsúlyt, különös tekintettel a gyengénfejlettség felszámolására, az el nem kötelezett országok kizsákmányolásának megakadályozására.

Nagy figyelmet kapott a munkatalálkozón, hogy miként alakul a mozgalom jövője és milyen szerepet játszik ebben majd Jugoszlávia. Közös vélemény volt, hogy a belgrádi csúcsértekezlet fontos állomás lesz a mozgalom történelmében. Éles politikai, diplomáciai harc eredményeként a nemzetközi realitásokat figyelembevevő és a mozgalom meglévő pozitívumait megőrző kompromisszumok kialakulása várható. A pozitív elemek megerősödésére lehet számítani a globális kérdések megközelítésében, a nemzetközi kapcsolatok demokratizálásában, a regionális konfliktusok rendezése iránti nagyobb felelősségvállalásban. Ennek fontos feltétele, - mutattak rá szovjet részről - hogy a mozgalom hagyományos szembenállási pozícióját valamennyi területen a párbeszédre törekvéssel váltsa fel és a hagyományos tevékenységi formák mellett új pragmatikus, rugalmas megközelítéseket alkalmazzon.

Általános elvárás, hogy Jugoszlávia aktivizálni fogja a mozgalmat. Ennek alapját abban látják, hogy Jugoszlávia szocialista ország, nagy tapasztalatokkal rendelkezik a mozgalomban végzett munka terén és sok nemzetközi kérdésben pozitív álláspontja van. A jugoszláv elnökség elősegítheti, hogy a mozgalom közelebb kerül az európai folyamatokhoz.

A szocialista és az el nem kötelezett országok mozgalmanak viszonyáról valamennyi hozzászóló megállapította, hogy a legfontosabb nemzetközi problémákat azonos módon közelíti meg a két országcsoport és ez alapot teremt a párbeszédre. Szovjet részről ugyanakkor szükségesnek látják egy olyan új koncepció kidolgozását, amely nem a mozgalom monolitikus egységéből indul ki, azt a konkrét történelmi közegbe helyezi, feltárja és kezeli az egyes tagországok sajátosságait. Nem tartják indokoltnak, hogy a tagországokat a VSZ-tagországok valamiféle "érdek-szférákra" osszák fel, hanem mindenki a maga prioritásai alapján alakítsa kapcsolatrendszerét. Bolgár részről kiemelték az el nem kötelezettekkel való két és többoldalu politikai egyeztetés célszerűségét, különös tekintettel az ENSZ-ben való koordinációt nagyobb kezdeményezések esetén. Fontosnak mondták azt is, hogy javuljon tájékoztató tevékenységünk a tagországok irányába a szocialista országokban zajló folyamatok objektív értékelésének érdekében. Az NDK és Románia részéről is a párbeszéd intenzívebbé tétele mellett foglaltak állást, román részről azonban hozzá tettek, hogy ezt minden egyes ország külön-külön végezze az el nem kötelezettek blokkok iránti érzékenysége miatt.

A munkatalálkozón több ország (Szovjetunió, Bulgária, NDK, Lengyelország) jelezte, hogy államfői üzenetet intéznek majd a moz-

galom új elnökehez a csúcsértekezlet alkalmából. Többen tervezik, hogy az illetékes külügyi munkatársak a csúcsértekezlet idejére Belgrádba utaznak - szovjet részről a nagykövetséget erősítik meg, az NDK két diplomátát külpolitikai újságíróként akkreditáltat. (Az NDK delegáció tagja szerint vizsgálják, hogy miként lehetne jelenlétüket magasabb szintre emelni - azt szeretnék elérni, hogy P. Florint, aki az ENSZ Közgyűlés elnöke volt ebben a minőségében, mint kiemelkedő nemzetközi személyiséget hívják meg.) Romániának vendég státusza van a mozgalomban, ennek megfelelően képviselteti magát Belgrádban.

A munkatalálkozón olyan bolgár javaslat hangozott el, hogy a mozgalommal való együttműködés kérdéseinek megvitatására alakuljon külön bizottság. Ezt az elgondolást a lengyel küldöttség támogatta, a többi delegáció érdemben nem foglalt állást. A szovjet KÜM el nem kötelezett osztályának vezetője küldöttségünk elutazásakor azon az állásponton volt, hogy nem szükséges egy ilyen bizottság létrehozása, a meglévő fórumok - pl. a Tájékoztatási Csoport munkája a szakértők részvételével - alkalmasak a szükséges konzultációkra.

Összefoglalva megállapítható, hogy a Varsói Szerződés tagországai az el nem kötelezett országok mozgalomát befolyásos, pozitív nemzetközi erőnek tekintik és azzal számolnak, hogy szerepe, tekintélye - Jugoszlávia elnöki tevékenysége, valamint a mozgalom munkájának korszerűsítése következtében - növekedni fog. A mozgalom tagországaival aktív, egyenrangú partnere viszony kialakítását tartják szükségzerűnek. Azzal összefüggésben, hogy a globális problémák mellett várhatóan tovább nő a regionális és nemzeti kérdések iránti figyelem a mozgalom tevékenységében, a szocialista országoknak is rugalmasabb hozzáállást kell tanúsítaniuk. A munkatalálkozó során kifejtett álláspontok azt is jelezték, hogy a VSZ-tagországok álláspontjaiban e témakörben is jól érzékelhető különbségek vannak a mozgalom általános megítélésében, kezelésének módjában és a prioritásként kezelendő kérdések körének meghatározásában is.

A magyar felszólalás (amelynek téziseit mellékelem) leginkább a szovjet és a csehszlovák állásfoglaláshoz állt közel és pozitív fogadtatásban részesült a lengyel delegáció részéről.

A bolgár küldöttség vezetője bejelentette, hogy vállakoznak a legközelebbi miniszterhelyettesi munkatalálkozó megrendezésére.

A tanácskozás résztvevői elfogadták egy ténykommüniké szövegét és megállapodásra jutottak arról, hogy a szovjet fél a tanácskozásról tájékoztatja a mozgalomhoz tartozó szocialista országok moszkvai nagykövetségeit.

Budapest, 1989. június 13.

Tóth